

Príloha

Vybrané udalosti slovenského kultúrneho života v rokoch 1930 – 1938

1930

- Začiatkom roka 1930 v Bratislave vzniká združenie spisovateľov Smer. Podľa svedectva I. J. Marka na zakladajúcej schôdze, ktorá sa uskutočnila 25. januára 1930 v kaviarni Metropol, sa zúčastnili Margita Figuli, Alexander Pogorielov, Štefan Hoza, A. Brezány, Milan Hanko, František Hečko, Ján Letko, M. J. Mora, Milan Pišút a Ilia J. Marko: „*Jednotliví bratislavskí literáti, ktorí sa nemohli pozerať na prudké zákulisné boje v rozvíjajúcom sa slovenskom literárnom prúdení, snažili sa tejto pliače čeliť založením literárneho spolku, ktorý by propagoval slovenské kultúrne snaženie, usporiadal literárne a rukopisné večierky, podporoval rozmach slovenskej beletrie a vydával štvrťročne literárny almanach.*“ (MARKO, I. J.: Zápas mladých, Prešov – Bratislava : Nakladateľstvo Čas, 1941, s. 29.)
- Na podnet bratislavského združenia Smer vychádza *Almanach tretej literárnej generácie*. Almanach [...] „*Nevykonal však svoje poslanie, nakoľko bol dosť neucelený a vyšiel priskoro. To bol prvý náš spoločný krok, ktorý síce sa nám dostatočne nezdaril, ale sme boli nim poučení.*“ [BREZÁNY, A.: Literárna skupina Postup (stručný prehľad), Postup, roč. 1, 1934, č. 1, s. 11]. Almanach prezentoval tvorbu členov združenia Smer. Obsahoval príspevky viacerých autorov – J. E. Bora, A. Brezányho, R. Brtáňa, R. Dilonga, A. Dobrotu, J. I. Biskupického, F. Hečka, L. Kupčoka, F. Lendvaya, J. Letkovej, V. Malinovej, I. J. Marka, M. Linharda-Skalického. Úvodné slovo k almanachu napísal B. Müller, známy zo svojich článkov o slovenskej kultúre a politike v *Prítomnosti*. Založenie literárneho združenia Smer a vydanie *Almanachu tretej literárnej generácie* I. J. Marko privolával v kontexte začiatkov skupinových vystúpení tzv. postupistov. Prostredie mladých bratislavských literátov, ktoré na literárnej scéne zarezonovalo až o pár rokov neskôr, sa práve začalo kryštalizovať.
- V Bratislave vychádza prvé číslo časopisu *LUK* (Literatúra, Umenie, Kritika). Šéfredaktorom prvých siedmich čísel literárnokritickej platformy je E. B. Lukáč. Členmi redakčnej rady sú napríklad A. Kostolný, J. Garaj, A. Mráz a J. Lettrich. Časopis vydáva bratislavský Zväz slovenského študentstva nákladom Matice Slovenskej v Turčianskom Sv. Martine. Čoskoro však po personálnych zmenách v úzkom redakčnom kruhu *LUK* mení svoj profil a

následne zaniká. V roku 1932 je na stránkach časopisu zverejnené vyhlásenie: „*Správa Matice Slovenskej oznámila nám listom z 10. t. m., že po výpovednej lehote prestáva byť nakladateľkou časopisu Zväzu slovenského študentstva LUK, s tým odôvodnením, že časopis obsahom svojím presahuje programový rámec činnosti matičnej. Rešpektujúc postavenie Matice slovenskej a jej rozhodnutie, oznamujeme, že sa rozhodli program časopisu nezužovať a postaráme sa, aby po vypršaní výpovednej lehoty časopis vydával Zväz slovenského študentstva vo svojej réžii. Redakcia.*“ Redakcia však svoju činnosť zavrhla, tretí ročník časopisu už nevyšiel. Kriticky voči LUK-u, a obzvlášť E. B. Lukáčovi ako šéfredaktorovi časopisu, sa vyhraňuje generácia tzv. postupistov.

- V Prahe vychádza prvé číslo časopisu *Elán* s podtitulom „mesačník pre literatúru a umenie“. Časopis rediguje J. Smrek v spolupráci s českým nakladateľom L. Mazáčom. V úvodnom slove J. Smrek píše: „*Ale i keď Elán nehlasá nijaký vlastný umelecký program, i keď nevydáva nijaký krvopotne vyrobený manifest, jednako musí mať tiež svoj program – totiž program pracovný. Formulujeme ho takto: zblížovať autora s obecnstvom, byť kompasom pre čitateľa, byť jeho informátorom v literatúre i v ostatných odvetviach umenia jak domáceho, tak i svetového.*“ (SMREK, J.: Úvodné slovo. In: *Elán*, roč. 1, 1930, č. 1, s. 2). J. Smrek spolu s L. Mazáčom naďalej vydávajú Edíciu mladých slovenských autorov (*EMSA*), v ktorej v rokoch 1925 – 1937 vychádza 61 zväzkov (napríklad prózy G. Vámoša, T. J. Gašpara, J. Hrušovského, I. Horvátha, poézia J. Smreka, E. B. Lukáča a pod.), zaujímavých aj z výtvarného hľadiska. Knižné obálky navrhujú poprední českí a slovenskí umelci (K. Teige, M. Galanda, M. Benka, J. Alexy a pod.). Ilustrácie viacerých z nich sa objavujú aj na stránkach časopisu *Elán*. Do Smrekového *Elánu* často prispievajú J. E. Bor a T. J. Gašpar, s ktorými A. Matuška v prvej polovici tridsiatych rokov 20. storočia vedie ostré polemiky. Redakcia *Elánu* napokon o pár rokov neskôr odmieta zverejniť Matuškovu kritiku J. E. Bora.
- Alexander Matuška, ako študent FF UK v Prahe, publikuje v českej *Přítomnosti* pod skratkou „rm“ článok *Hra na fujaru a pokrok*. Článok nie je v slovenskom kultúrnom prostredí nepovšimnutý (odmietavé reakcie zverejňujú *Národné noviny* a *Elán*). A. Matuška píše: „*Je mnoho vecí medzi nebom a zemou (slovenským-slovenskou), nad ktorými človeku zastáva a zastane rozum.*“ (MATUŠKA, A.: Dielo I, Bratislava : Tatran, 2010, s. 23.). Slovákom vyčíta „prepolitizovanie“, „preteologizovanie“ a ľpenie na tradícii. Na začiatku pražských štúdií je A. Matuška členom pražského spolku Detvan. J. Kostra toto obdobie komentuje nasledovne: „*Keď sme prišli do Prahy, v Detvane prevládali nacionalistické nálady, ktoré zastierali pohľad na*

zdrvivúce slovenské sociálne skutočnosti v čase hospodárskej krízy.“ (R-10. In: Slovenské pohľady, roč. 77, 1961, č. 4, s. 21.).

- Ľudovít Fulla a Mikuláš Galanda publikujú 1. číslo *Súkromných listov*. V slovenskom výtvarnom svete tvoria nerozlučnú dvojicu. V rokoch 1930 – 1932 vydávajú štyri čísla časopisu-katalógu, prvého manifestu moderného slovenského umenia. V oblasti knižnej grafiky spolupracujú okrem iného s J. Smrekom a L. Mazáčom. Avantgardné umenie má však v Bratislave svoje inštitucionálne zázemie. Škola umeleckých remesiel, v ktorej L. Fulla a M. Galanda vyučujú, zahajuje tretí rok svojho pôsobenia (vo výučbe aktívne participujú napríklad J. Funke, J. Horová, Z. Rossman, F. Malý, K. Plicka). Tzv. ŠURka koncentruje prostredie bratislavskej výtvarnej avantgardy úzko prepojené na české kultúrne prostredie.

1931

- Po štrnásťmesačnej prestávke začína opäť vychádzať ľavicový *DAV*. Časopis preberá pražské nakladateľstvo K. Boreckého, čím je zaručené pravidelné vychádzanie časopisu. O počiatkoch *DAV-u* redakcia v prvom čísle z roku 1931 poznamenáva: „*Oficiálne verejné mienenie prijímalo tieto pokusy so zhovievavým úsmevom, hoci niektorí jej reprezentanti nevyslovovali zvláštne potešenie nad tým, že existuje tu skupina mládeže, ktorá sa takto »zahráva s ohňom pre náš národ skazonosným«.*“
- V nakladateľstve Litévna v Prahe vychádza *Slovenský literárny almanach* (zost. Š. Letz a D. Chrobák). Svoje texty v almanachu zverejňujú ideovo, esteticky a generačné diferencovaní autori: J. Alexy, V. Beniak, Borin, B. Bratislavský, Š. Buganová, J. Čajak, T. J. Gašpar, H. Gregorová, M. Haľamová, E. Holéczy, I. Horváth, J. C. Hronský, J. Hrušovský, D. Chrobák, J. Jesenský, Jégé, P. Jilemnický, M. Kavec, P. Kompiš, Š. Krčméry, Kýčerský, Š. Letz, E. B. Lukáč, M. Th. M. (Milan Thomka Mitrovský), J. Nižnánsky, L. Novomeský, D. Okáli, Ľ. Podjavorinská, J. Rob Poničan, A. Prídavok, M. Rázus, V. Rolko, V. Roy, E. Rusko, K. Sidor, M. Braxatoris-Sládkovičov, J. Smrek, V. Szathmáry-Vlčková, E. Maróthy-Šoltéssová, J. Gregor – Tajovský, Timrava, K. Urbanovič, G. Vámoš, T. Vansová, V. Wagner, Z. Zguriška, Zora, L. N. Zvěřina, A. Žarnov. Cieľom *Almanachu* je v prvom rade propagovať slovenskú literatúru v českom prostredí. Editori v úvode almanachu uvádzajú: „*Táto kniha, pomenovaná slovenský literárny almanach, má poslanie literárno-propagačné – nepotrebuje komentátorov, lebo je dokumentom a nie manifestom – nie je ani záverečnou bilanciou určitého*

obdobia slovenskej literatúry, preto patrí v nej slovo iba autorom a nie literárnym historikom (...).“

- V nakladateľstve L. Mazáča v Prahe vychádza zborník *Slovenská prítomnosť literárna a umelecká* (zost. J. Smrek). Cieľom zborníka je priblížiť širšej verejnosti základné informácie o slovenskej kultúre (poézia, próza, divadlo, výtvarné umenie). Odborné texty v zborníku zverejňujú napríklad S. Krčméry, M. Pišút, A. Kostolný, A. Mráz a V. Wagner. „*Nám, dnešnej slovenskej generácii – píše J. Smrek v úvodnom slove – bola osudom určená úloha staviteľov nového slovenského života.*“ V texte A. Mráza, ktorý autor venuje dejinám slovenského románu, prvýkrát zaznieva výrok o nutnosti rehabilitovať v slovenskom kultúrnom prostredí S. H. Vajanského. Obidve skupinové slovenské publikácie (*Slovenský literárny almanach* a *Slovenská prítomnosť literárna a umelecká*) vychádzajú v Prahe.
- A. Matuška začína spoluprácu s pražským legionárskym denníkom *Národní osvobození*. V rokoch 1931 – 1932 tu zverejňuje deväť kratších textov, ktoré nezískavajú v tridsiatych rokoch 20. storočia na slovenskej strane prakticky žiaden ohlas. S A. Matuškom na stránkach tohto istého denníka polemizuje najmä J. Šujan. Vtedajšie Matuškovy texty zapadajú okrem iného do sporov o mladú generáciu, ktoré sú v slovenskom kultúrnom prostredí veľmi aktuálne.
- V Bratislave začína vychádzať – a to bez prestávky do roku 1938 – regionalistický časopis *Politika* s podtitulom „nezávislý časopis venovaný otázkam verejného života.“ Založenie časopisu iniciujú Imrich Karváš a Peter Zaňko. Ako píše I. Kamenec: „*Regionalisti vytýkali ústrednej vláde, že nemá pre Slovensko ani po pätnástich rokoch trvania spoločného štátu žiadny konštruktívny program. Odmietavé stanovisko zaujali regionalisti aj k politickým cieľom, metódam a zahraničnej orientácii slovenských autonomistov – v prvom rade ľudákov, s ktorými však mali viaceré spoločné požiadavky hospodársko-sociálneho charakteru. Reformisticko-socialistické hnutie považovali za slabé, nesamostatné a revolučnú činnosť komunistov odmietali ako v slovenskej spoločnosti cudzí a štátu nepriateľský faktor.*“ (KAMENEC, I: *Spoločnosť, politika, historiografia. Pokrivené (?) zrkadlo dejín slovenskej spoločnosti v dvadsiatom storočí*, Bratislava : Prodama, Historický ústav Slovenskej akadémie vied, 2009, s. 19 – 20). V týchto ideových súvislostiach (odpor voči ľudákom a komunistom, hľadanie tzv. „strednej cesty“) je možné časopis *Politika* vnímať ako slovenský pendant českej *Přítomnosti*, do ktorej pravidelne v tridsiatych rokoch 20. storočia prispieval A. Matuška.

- Lavicová opozícia na pôde pražského spolku Detvan iniciuje vznik komunistického združenia Iskra. Členom Iskry je aj A. Matuška. J. Kostra spomína: „*Vtedy bola taká obyčaj, že spolok mohol rozvíjať činnosť od chvíle, ako predložil svoje stanovky na schválenie úradom. A keďže bola i obyčaj pomalého úradovania, uplynul celý školský rok, kým nám stanovky zamietli. V »Iskre« sa za ten čas hodne spravilo.*“ (R-10. In: Slovenské pohľady, roč. 77, 1961, č. 4, s. 21). Iskra organizuje napríklad prednášky členov komunistickej strany.

1932

- Valné zhromaždenie Matice slovenskej 12. mája 1932 prijíma návrh na revíziu najnovších Pravidiel slovenského pravopisu (1931). Proti Pravidlám, ktoré do slovenskej pravopisnej normy vniesli početné bohemizmy, vystupujú v skupinovom liste 128 predstaviteľia slovenskej kultúrnej elity. Signatármi listu sú J. Alexy, H. Bartek, J. Smrek, Tido J. Gašpar, M. Urban, I. Horváth, J. C. Hronský, A. Mráz, G. Vámoš a mnohí iní. Kriticky sa k Pravidlám vyjadrujú viacerí autori na stránkach časopisu *Elán*. Spor o pravopisnú normu polarizuje slovenskú verejnosť. J. Smrek na stránkach *Elánu* takto komentuje spor o Pravidlá slovenského pravopisu: „*Nútení sme otvorene povedať i na tomto mieste, že isté kruhy u nás (najmä z generácie hlasistov) hrajú oproti spisovnej slovenčine dvojfarebnú hru. Máme podozrenie, že im naozaj nezáleží na jej existencii.*“ (SMREK, J.: Novým pravopisom? In: *Elán*, roč. 2, 1931, č. 2, s. 2). A. Matuška ešte v roku 1930 z pozície lavicového kritika výsmešne zhodnocuje slovenské spory o pravopisnú normu: „*Čo sme? (...) Národ filológov? Áno. Ak sa za filológiu majú pokladať ukrutné boje o to, či sa má písať prevrat či prievrat.*“ (MATUŠKA, A.: *Dielo I*, Bratislava : Tatran, 2010, s. 24 – 25). Ďalšie Pravidlá slovenského pravopisu vychádzajú až v roku 1940.
- Vychádza prvé číslo časopisu *Pero* s podtitulom „časopis na riešenie aktuálnych otázok“. Šéfredaktorom je A. Način (pseud. Borin). *Pero* vychádza nepretržite do roku 1938. Združuje mladú prevažne národne orientovanú slovenskú inteligenciu. Do *Pera* prispievajú pritom ideovo diferencovaní autori (napríklad G. Vámoš, V. Clementis, P. Zaňko a iní). Redakcia *Pera* si stanovuje nasledovný cieľ: „*1. Vzbudiť chuť po živej a premyslenej práci; 2. Túto prácu umožniť a týmto snažiť sa urobiť koniec nášmu skostnatenému životu, v ktorom hlivieme.*“ S časopisom *Pero* aktívne spolupracuje J. E. Bor.
- Na post šéfredaktora *Slovenských pohľadov* po Š. Krčmérym nastupuje A. Mráz. Nový šéfredaktor čiastočne odstupuje od Krčméryho konceptu

„udržiavania kontinuity“ s minulosťou a modernizuje profil časopisu. A. Mráz odmieta zverejniť v *Pohl'adoch* Matuškovu kritiku Borovho *Návratu k minulosti*.

- V Trenčianskych Tepliciach sa koná 1. Zjazd mladej slovenskej inteligencie. Podujatie iniciuje redakcia časopisu *Politika*. Program zjazdu je rozdelený do troch základných tematických blokov: 1. Stanovisko k platnému spoločenskému poriadku, 2. Postavenie Slovenska v ČSR po stránke hospodárskej, politickej a kultúrnej, 3. Stanovisko k dnešnému vedeniu nášho verejného života. Svoje referáty prednášajú napríklad V. Clementis, I. Karvaš, P. Zaťko, A. Kostolný, L. Novomeský a D. Okáli. Ide o prvé skupinové podujatie v tridsiatych rokoch 20. storočia, ktorého cieľom je vypracovať spoločný program napriek ideovej a politickej diferencovanosti slovenských elít. Texty jednotlivých referátov publikuje časopis *Politika*. L. Novomeský sa tu odvoláva priamo na F. X. Šaldu ako odporcu pražského centralizmu. Celkový charakter zjazdu sa stretáva s kritikou autorov združených okolo časopisu *Pero*, ktorí sa považujú za reprezentantov mladej slovenskej inteligencie: „*Nechcem ukazovať na dajaké triedenie v mladej generácii; ale je tu istých desať rokov, ktoré nám priniesli už, keď aj nie odklon od čistej národnej podstaty, určitú vlašnosť, lavírovanie, alebo hádam príklon k národnej indiferentnosti. Týka sa to, pravda, len istej časti najmladšej generácie. (...) I pracovný zjazd mladej generácie v T. Tepliciach bude môcť splniť svoju úlohu, len keď si povšimne toho výstražného hlasu a bude rokovať na základe nekompromisne nacionálnom.*“ (SAHULČÍK, Michal: *Boj generačný?* In: *Pero*, roč. 1, 1932, č. 4, s. 1 – 2). Autor svoje myšlienky formuluje v intenciách dobovo populárneho hesla T. J. Gašpara „Dajme sa dokopy“. V tom istom roku T. J. Gašpar zverejňuje na stránkach *Pera* článok, v ktorom vykladá svoj návrh zjednotenia kultúrnej slovenskej obce na národnom princípe.

1933

- Vychádza prvé číslo časopisu *Slovenské smery umelecké a kritické* (časopis vychádza nepretržite do roku 1938). *Slovenské smery* sú orgánom Spolku slovenských spisovateľov (SSS). Šéfredaktormi časopisu sú nasledovne D. Chrobák, J. Jesenský a E. B. Lukáč. V tretom ročníku časopisu sú zverejnené referáty, ktoré odzneli na prvom Kongrese slovenských spisovateľov. Piaty ročník prináša príspevky, ktoré následne vychádzajú separátne v zborníku slovenských nadrealistov *Áno a nie* v bratislavskom nakladateľstve Eos. *Slovenské smery* v slovenskom kultúrnom prostredí presadzujú teoretické základy formalistického a štrukturalistického

zmýšľania (problematike sa venuje najmä M. Bakoš). Napriek strohej grafickej úprave, časopis zásadne modernizuje vtedajšie slovenské kultúrne dianie. E. B. Lukáč odmieta pritom v druhom ročníku *Slovenských smerov* zverejniť Matuškovu kritiku J. E. Bora, ktorej rukopis považuje za nedohotovený.

- Koncom roka 1933 sa začínajú v *DAV-e* objavovať články viacerých budúcich členov skupiny R-10. A. Matuška publikuje vtedy pod pseudonymom Š. Matúš článok *Causerie o úrovni slovenského katolicizmu*. Michal Chorváth pod pseudonymom F. Pánik zverejňuje v *DAV-e* článok *Otrávená generácia*. Na záver textu poznamenáva: „Daromné sú všetky výhovorky, že sú na vine Česi. Tým ani na um neprišlo robiť expanzívnejšiu politiku, kým ich naši »politici« k tomu nevyzvali a im neodobrili a kým hlúposť a bezradnosť slovenských politikov im neukázala cestu. Nenávidíme ich systém, ktorý oni splodili, nenávidíme školy, ktoré oni odobrujú a ktoré vychovávajú čo deň nových otrávených a otrasených ľudí, čo budú musieť prekonať našu cestu. Nenávidíme a odstránime ich!“ [PÁNIK, F. (Michal Chorváth): *Otrávená generácia*. In: *DAV*, roč. 6, 1933, č. 11 – 12, s. 168].
- R. Dilong zostavuje *Antológiu mladej slovenskej poézie*. Ide o jedno z programových vystúpení básnikov tzv. katolíckej moderny.

1934

- V Bratislave vzniká Spolok mladých slovenských spisovateľov (SMSS). Čestnými predsedami SMSS sú T. J. Gašpar, J. Smrek a A. Žarnov, riadnym členom je M. Urban. „*Sám názov SMSS mnohým nekonvenuje. Veľmi dobre vieme, že prečo. Vzniká možnosť konkurencie a nebezpečné ohrozenie ľahko nadobudnutej, neraz pochybnej slávy. Musia sa vynachodiť preto slovička ako družina, musí sa posmešne omáľať hlúpa a nechutná fráza, strašiak dušičiek a krajne zažratých konfesionalistov – že sa rodí „nová katolícka moderna.“* (MARKO, I. J.: *Zápas mladých*, Prešov – Bratislava : Nakladateľstvo Čas, 1941, s. 194 - 195). Prostredie mladých bratislavských literátov založením SMSS získava inštitucionálne zázemie. Spolok, ktorého cieľom bolo doložiť sformovanie sa tzv. tretej literárnej generácie, zaniká v roku 1936.
- Vychádza časopis *Postup* (do roku 1935), orgán Spolku mladých slovenských spisovateľov. „*Prvý ročník Postupu redigovala redakčná rada, pozostávajúca z týchto členov: A. Brezány, R. Dilong, M. J. Mora, P. G. Hlbina, L. Ondrejov, I. Minárik a K. Geraldini. Časopis redigovaný bol*

v Prievidzi, pretože sa tam zdržoval vtedajší hlavný redaktor Postupu, A. Brezány. Prvé číslo Postupu vyšlo 20. januára 1934 v nakladateľstve Urbánek a spol. v Trnave.“ (MARKO, I. J.: Zápas mladých, Prešov – Bratislava : Nakladateľstvo Čas, 1941, s. 101). Na stránky Postupu pravidelne prispieva J. E. Bor, literárny kritik skupiny.

- Na stránkach Postupu svoj manifest publikuje efemérne bratislavské voľné združenie Utópia, ktoré sa pridáva k literárnej skupine Postup. „Členovia Utópie schádzali sa v niekdajšom hostinci Českobudějovická búda na Zámočnickej ulici, kde mali svoju miestnosť, ozdobenú obrazmi a maľbami, vyhotovenými členmi tohto združenia. Medzi utopistov chodil Tido J. Gašpar, Janko Alexy, Štefan Polkoráb, nebohý maliar Ivan Žabota, Janko Hrušovský, Emo Bohúň a mnoho iných.“ (MARKO, I. J.: Zápas mladých, Prešov – Bratislava : Nakladateľstvo Čas, 1941, s. 37).
- V DAV-e sa objavuje viacero textov označených skupinovou skratkou R-10 vrátane Matuškových článkov *Posledné slovo v afére bahňanskej* (pod pseudonymom Matúš Donoval), *Básnikovo rendez-vous* (*Smrek: Básnik a žena*) a *O plagiátorskej sláve medzi nami* (oba pod pseudonymom Fedor Tomšič, prvý označený skratkou R-10). V roku 1935 sa na stranách DAV-u označenie už nevyskytuje, a to napriek tomu, že členovia skupiny R-10 naďalej do DAV-u prispievajú.
- Rok 1934 je časom intenzívnej spolupráce A. Matušku s českým nezávislým týždenníkom *Přítomnost*. Kritik tu publikuje rozsiahly literárnokritický cyklus *Portréty slovenských spisovateľov* a odhaľuje plagiátorstvo J. E. Bora. Meno A. Matušku začína v slovenskom prostredí silnejšie rezonovať.
- Matuška dokončuje štúdium na Filozofickej Fakulte Karlovej univerzity v Prahe doktorskou dizertáciou *Vplyv Schopenhauerovej filozofie na Nietzscheho* (filozofický seminár J. B. Kozáka). Súčasne predkladá aj domácu prácu z českoslovenčiny k štátnej skúške učiteľskej spôsobilosti pre stredné školy *Ideológia J. M. Hurbana a jej vzťahy k slovenskej súčasnosti* (literárnohistorický seminár A. Pražáka). 14. decembra 1934 promuje. Pražská skupina R-10 sa začína rozpadávať.

1935

- Rok 1935 je vyhlásený za Rok Ľudovíta Štúra.

- Ľudovít Novák publikuje *Jazykovedné glosy k československej otázke*, v ktorých vykladá a prízvukuje samostatnosť slovenskej kultúrnej identity. Okrem publikácií I. Déreera *Československá otázka* (1935), J. Ciekera *Slovenská otázka na prelome storočí* (1935) a K. Krofty *Vývin národného povedomia Čechů a Slováků* (1935) ide o kľúčový text z tridsiatych rokov 20. storočia k problematike „slovenskej otázky“. Kniha pritom predstavuje zásadný príspevok k vedeckému uchopeniu problematiky „slovenskej otázky“, doteraz mnohokrát privolávanej v publicistike. Ako poznamenáva autor: „Všetky myšlienky o problémoch spolunažívania Čechov a Slovákov tvoria teda sústavu myšlienok, ktorú nazývame československou otázkou. (...) S programovým charakterom takých myšlienkových sústav, ako sú nacionálne ideológie, súvisí teda nerozlučne ich dynamická povaha. Sú akoby v neustálom pohybe, čo umožňuje nielen ich pružnosť, ale aj samú existenciu.“ (NOVÁK, Ľ.: *Jazykovedné glosy k československej otázke*. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1935, s. 52 – 53). Autor prekračuje rámec jazykovedy, zameriava sa na široko chápanú kultúru. Publikácia vyvolávala značný ohlas – na Novákovú monografiu priaznivo reaguje napríklad F. X. Šalda: „*Ľudovít Novák kreslí pred čtenářem československou otázku s klidnou věcností a průkazností, bez bengálu a jiné křiklavé frazistiky, a osvětluje ji nově právě jako lingvista.*“ (ŠALDA, F. X.: *Československá otázka v novém osvětlení*. In: Šaldův zápisník VIII (1935 – 1936), Praha : Československý spisovatel, 1994, s. 96 – 104).
- T. J. Gašpar sa stáva držiteľom československej štátnej ceny za literatúru. A. Matuška na stránkach *Přítomnosti* a komunistického *Ľudového denníka* kritizuje nielen jeho prózu (*Portréty slovenských spisovatel'ov*), ale aj kultúrnu koncepciu (*Usmernenie v slovenskej literatúre, O čom je reč?*).
- A. Matuška sa obracia na A. Štefánka, vtedajšieho ministra školstva a národnej osvety, s prosbou o pridelenie postu stredoškolského profesora v Bratislave: „*Chcel by som vedľa profesúry pracovať aj inak a tu, v Banskej Bystrici, to není dobre možné; ešte menej možností by som mal mimo Bratislavu v ktoromkoľvek inom slovenskom meste, do ktorého by ma prípadne mohli zadeliť. Dosiaľ som nevyučoval a nie som ešte úplne hotový so štúdiami. (...) Jestli je to možné, prosím Vás, pán minister, aby ste v tejto veci zakročil.*“ (MATUŠKA, Alexander – ŠTEFÁNEK, Anton, SNK LA, sign: 42 K 26).
- A. Matuška vyučuje na Štátnom učiteľskom ústave v Leviciach (nepretržite do roku 1938).

1936

- Na prelome mája a júna sa v Trenčianskych Tepliciach koná Kongres slovenských spisovateľov. Rokovania sa zúčastňuje takmer 200 spisovateľov, novinárov a kultúrnych pracovníkov. Spisovatelia podpisujú spoločnú rezolúciu, ktorej cieľom je upresniť postavenie slovenskej kultúry v širšom (československom, no napokon i medzinárodnom) rámci: *„Prvý kongres slovenských spisovateľov zišiel sa v dobe, ktorá ťarchou svojich životných, osudových problémov vyžaduje od nás jasné a burcujúce slová. (...) Slovenskí spisovatelia zostávajú verní borbe za slobodu a veľké ideály ľudstva, ktoré pomáhali tvorcom našej kultúry zabezpečiť národný dnešok. Sme odhodlaní brániť vydobyté hodnoty slobody, nech by už na ne siahal barbarský nepriateľ alebo jeho spojenci tu, či v zahraničí. Budeme tak robiť v priateľskej družbe so spisovateľmi českými, nám najbližšími, ako rovní s rovnými. Cítíme spoluzodpovednosť za osud nášho československého štátu a slovenského národa, a preto budeme počúvať na jeho hlas a volanie po šťastí a novej ľudskosti. (...) V tom je naše historické poslanie, tým včleňujeme slovenský národ do svetového kultúrneho a spoločenského dejstvomania, a stavíme ho na stranu kultúrnej pokročilosti veľkých národov.“* [CHMEL, Rudolf (ed.): Kongres slovenských spisovateľov 1936, Bratislava : Tatran, 1986, s. 111]. Rezolúciu podpisuje medzi ostatnými A. Matuška, ktorý sa zúčastňuje aj diskusie k referátu L. Novomeského: *„Veľmi dobre prízvukoval L. Novomeský to, ako sa cudzie vplyvy u nás nikdy nestali produktom, ale vždy len vzorom, predlohou.“* (Tamže, s. 87).
- Vychádza prvé číslo časopisu *Prameň*. Spolu s K. Geraldinim časopis vydáva R. Dilong. Časopis je platformou príslušníkov tzv. katolíckej moderny a zaniká v roku 1937. Ako poznamenáva V. Jaksicsová, príčinu zániku časopisu treba hľadať v nízkej umeleckej kvalite tejto revue „pre literatúru, umenie a kritiku.“ (JAKSICSOVÁ, Vlasta: Kultúra v dejinách, dejiny v kultúre. Moderna a slovenský intelektuál v siločiarach prvej polovice 20. storočia, Bratislava : VEDA, 2012, s. 112).
- A. Matuška definitívne završuje štúdium na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe druhou štátnou skúškou.

1937

- Z iniciatívy M. Bakoša a I. Hrušovského vzniká v Bratislave na schôdzke v kaviarni Metropol Spolok pre vedeckú syntézu. Členovia spolku sú orientovaní na antispiritualistické smery modernej vedy

a novopozitivismus, v slovenskom kultúrnom prostredí propagujú ruský formalizmus a pražský štrukturalizmus. Ich činnosť je úzko prepojená so slovenským avantgardným hnutím, ktoré sa koncom tridsiatych rokov začína tak esteticky aj teoreticky kryštalizovať.

- Zomiera F. X. Šalda. Slovenská kultúrna verejnosť sa lúči s českým literárnym kritikom na stránkach viacerých kultúrno-spoločenských a literárnych časopisov.
- Matuška dopisuje monografiu *Vajanský prozaik*, ktorú publikuje knižne v roku 1946 v nakladateľstve Zenit. V úvode k vydaniu z roku 1946 poznamenáva: „»Novej Európy« sa báť teraz netreba, a tak autor vydáva svoju starú štúdiu dnes – v nezmenenej podobe. Ale Slováci nie sú noví, povie priazniviec, sú starí, pozor na nich! Priaznivcom toľko: nech sú Slováci starí a prastarí, to nič; hlavne je, že možno zasa slobodne povedať svoju doloženú mienku a slobodne ju brániť.“ (MATUŠKA, A.: Dielo I, Bratislava : Tatran, 2010, s. 139).

1938

- Koncom roka 1938 A. Matuška nastupuje na post učiteľa na Štátnom reálnom gymnáziu v Bratislave. V *Prítomnosti* publikuje článok *Česká a slovenská literatúra*.
- Vychádza trojčíslenie *Slovenských smerov umeleckých a kritických*, následne publikované separátne ako zborník slovenskej avantgardy *Áno a nie*. A. Matuška tu uverejňuje stať *K Vajanského slovníku*, v ktorej zdôrazňuje anachronickosť štylistických prostriedkov Vajanského prózy. Zborník ponúka prehľad avantgardnej poézie (R. Fabry, V. Reisel, A. Breton, T. Tzara, P. Eluard, J. Lenko a iní), teoretických a kritických statí (J. Mukařovský, M. Bakoš, J. Tyňanov, R. Jakobson, M. Považan, A. Matuška a iní) a obsahuje viaceré reprodukcie výtvarných diel (Tojen, J. Štyrský, R. Fabry). A. Matuška týmto definitívne potvrdzuje svoju príslušnosť k pokrokovému a ľavicovému prostrediu.